

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење овог закона садржан је у члану 97. тачка 10. Устава Републике Србије, којим је прописано да Република Србија уређује и обезбеђује систем у области образовања и бриге о деци.

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Важећи Закон о основној школи ("Службени гласник РС", бр. 50/92, 53/93-др. закон, 67/93-др. закон, 48/94-др. закон, 66/94-УС, 22/02, 62/03-др. закон, 64/03-др. закон, 79/05-др. закон и 101/05-др. закон) донет је 1992. године, а измењен је и допуњен више пута.

Законом о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 72/09 и 52/11) који је донет 2009. године, уређују се основе система предшколског, основног и средњег образовања и васпитања. Овим законом успоставља се систем и дају овлашћења надлежним институцијама (Национални просветни савет, Завод за унапређење образовања и васпитања, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања и Министарство просвете и науке) како би систем васпитања и образовања функционисао у циљу стварања квалитетног, праведног и ефикасног система образовања.

Ово се односи на: опште принципе система образовања и васпитања; циљеве образовања и васпитања, опште исходе и стандарде образовања и васпитања; право на образовање и васпитање, институције за обезбеђивање и унапређивање квалитета образовања, начин и услове обављања делатности; врсте и начин доношења програма, мрежу установа, услове за оснивање, почетак рада и обављање делатности установе, статусне промене, забрану рада, укидање и аутономију установе, финансирање и надзор над радом установа у области образовања и васпитања, одговорност за безбедност деце, правила понашања у установи, забрану дискриминације, забрану насиља, злостављања и занемаривања, осигурање квалитета установе, развојни план, надлежност и избор органа управљања установе, руковођење, стручне и саветодавне органа - савет родитеља, услове за рад наставника, васпитача и стручних сарадника и радно-правни статус запослених у установама у области образовања и васпитања.

Законом о основама система образовања и васпитања на јединствен начин су уређени и услови за директора установе, као педагошко-инструктивног руководиоца установе, ниво образовања, услови за пријем у радни однос, услови за рад и дозвола за рад (лиценца) васпитача и стручних сарадника, стручно усавршавање васпитача и стручних сарадника, норма непосредног рада са децом; права, обавезе и одговорност запослених у установи, престанак радног односа и правна заштита запослених.

Ступањем на снагу овог Закона створене су обавезе да се посебним законом ближе прецизирају решења која се односе на основну школу и овај ниво образовања, а она се пре свега односе на показатеље о доступности, квалитета и ефикасности основног образовања. Тако, када су у питању постигнућа ученика који су завршили основне школе у Србији (ПИСА из 2007, ТИМС из 2006. године) и поред извесног напретка, она су нижа од оних које

постижу њихови вршњаци из других европских земаља, а посебно када је реч о употреби стечених знања у новим ситуацијама, што је озбиљан показатељ недовољне функционалности наше основне школе. Систем основног образовања и даље не обухвата сву децу из осетљивих група, децу са сметњама у развоју, као и децу из руралних средина. Око пет процената деце не упише, а око осам процената од уписаних не заврши основну школу. Мрежа школа не прати у довољној мери демографске промене услед миграција и пада наталитета нити повећане потребе становништва за предшколским васпитањем и образовањем. Број ученика се константно смањује сваке године: сваке године се око хиљаду ученика мање упише у први разред. Када је у питању школски програм, искуства из успешних пилот програма показала су добре резултате код: програма за укључивање ромске деце у систем образовања и васпитања, искуства програма за превенцију насиља, искуства програма инклузивног образовања.

У Србији живи око 140.000 деце испод линије сиромаштва са једним топлим оброком дневно. До сада није постојао адекватан механизам за повратак одраслих у образовање и ако је образовни ниво целокупне популације изузетно низак. У школама за основно образовање одраслих не постоји довољно програма који би мотивисали одрасле без основног образовања на школовање, већ се ради о редукованим програмима за младе.

Посебним законом треба да се уреде и сва друга питања која су специфична за рад основних школа, са циљем да се допринесе подизању нивоа квалитета рада са децом основношколског узраста и да се, заједно са системским решењима прописаним у Закону, обезбеди ефикасно спровођење општих принципа образовања и васпитања и циљева и задатака основног образовања и васпитања.

Основни разлози за доношење новог закона је усаглашавање са Законом о основама система образовања и васпитања, а пре свега у деловима који се односе на: право на основно образовање и васпитање (члан 4.); задатак школе (члан 9.); образовање и васпитање ученика са сметњама у развоју и ученика са изузетним способностима (чл. 10. и 11.); језик остваривања образовно-васпитног рада (члан 12.); школе (чл. 13. до 19.); циљеве и исходе основног образовања и васпитања (чл. 21. и 22.); програме и организацију образовно-васпитног рада (чл. 23. до 50.); учешће родитеља у раду школе и доношењу одлука од значаја за образовно васпитни рад (члан 51.); вођење летописа и представљање рада школе (члан 52.); ученике (чл. 55. до 67.); испите (чл. 70. до 74.); вредновање образовно-васпитног рада (чл. 75. до 77.); штрајк запослених (чл. 78. и 79.); евиденцију и јавне исправе (чл. 80. до 95.) и признавање страних школских исправа (чл. 96. до 99).

Разлози за доношење овог закона јесу и настале промене у друштву, како на економском, тако и на социјалном и политичком плану. Ове промене захтевају ближе уређивање система основног образовања и васпитања у Републици Србији у складу са новонасталим околностима и новим условима рада, с циљем приближавања и усклађивања система основног образовања и васпитања у Републици Србији са системом основношколског образовања и васпитања Европске уније и савременог света.

III. ОБЈАШЊЕЊЕ ОСНОВНИХ ПРАВНИХ ИНСТИТУТА И ПОЈЕДИНАЧНИХ РЕШЕЊА

Предложена решења, која су садржана у Нацрту закона, одређена су разлозима који су условили његово доношење, као и специфичном природом и значајем саме делатности.

Одредбама чл. 2. и 3. Нацрта закона делатност основног образовања и васпитања дефинисана је као делатност од непосредног друштвеног интереса, коју, као јавну службу, остварује основна школа, и то: основна школа, основна школа за образовање одраслих, основна музичка школа, основна балетска школа и основна школа за образовање ученика са сметњама у развоју. Делатност основног образовања одраслих остварује се у складу са Законом о основама система образовања и васпитања и посебним законом који уређује област образовања одраслих.

Чланом 4. Нацрта закона прописано је да свако лице има право на бесплатно и квалитетно основно образовање и васпитање у државној школи. Ученик државне школе може бесплатно да користи књиге, школски материјал и превоз, исхрану, као и смештај када је то потребно. Ученику за кога није могуће организовати превоз или када је због услова и трајања превоза угрожена његова безбедност и дневно психофизичко функционисање школа обезбеђује смештај и исхрану.

Чл. 5. - 8. Нацрта закона прописана је обавезност основног образовања и васпитања. Дата је могућност да родитељ, односно старатељ ученика изабере за своје дете основно образовање у државној или приватној школи, односно образовање код куће или на даљину.

Чланом 9. Нацрта закона прописан је задатак школе да омогући квалитетно образовање и васпитање за свако дете и ученика под једнаким условима, без обзира где се школа налази, односно где се образовање и васпитање одвија. Особе које делују у школском систему треба да промовишу једнакост међу свим ученицима и да се активно супротстављају свим врстама дискриминације и насиља.

Чл. 10. и 11. Нацрта закона дефинисано је образовање и васпитање ученика са сметњама у развоју и ученика са изузетним способностима, као и право тих ученика на индивидуални образовни план. Ученик са изузетним способностима има право на индивидуални образовни план који омогућава да се њихов развој и напредовање одвија према способностима и интересовањима.

Дата је могућност да ученик са изузетним способностима који је уписан у први разред разред средње музичке, односно балетске школе, који је завршио седми разред полагањем разредних испита заврши школу.

Чланом 12. Нацрта закона прописан је језик на коме се остварује образовно-васпитни рад, како за ученике за које се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, тако и за ученике припаднике националних мањина, којима се обезбеђује остваривање образовно-васпитног рада на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. За мање од 15 ученика школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезично, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања, с тим што је у том случају школа у обавези да ученику организује и наставу српског језика.

Чл. 13.-18. Нацрта закона уређена је подела школа према програму образовања и васпитања који остварују, као и према оснивачу.

Чланом 19. Нацрта закона, као новина, прописано је да школа може да се устроји као школа посебне предагошке орјентације (Штајнер, Декроли, Монтесори и др.) када Министарство утврди да реализација њеног програма обезбеђује остваривање стандарда за завршетак основног образовања и васпитања. Ова школа мора да поседује сертификат међународно признатог удружења школа исте педагошке орјентације.

Чл. 21. и 22. Нацрта закона дефинисани су циљеви и исходи основног образовања и васпитања. Циљеви основног образовања и васпитања изведени су на основу циљева образовања и васпитања дефинисаних у Закону о основама система образовања и васпитања и то су: пун и усклађен интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета и ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима; стицање квалитетних знања и вештина и формирање вредносних ставова језичке, математичке, научне, уметничке, културне, техничке, информатичке писмености, неопходних за наставак школовања и активну укљученост у живот породице и заједнице; развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса, као и изражавање на језицима разичитих уметности; развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија; оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању и свакодневном животу; развој мотивације за учење и оспособљавање за самостално учење и образовање током целог живота; развој свести о себи, самоиницијативе, способности самовредновања и изражавања свог мишљења; оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота; развој кључних компетенција потребних за живот у савременом друштву; развој и практиковање здравог начина живота, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности; развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња; развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства; развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, права на различитост и бризи за друге, као и основних вредности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности; формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика и свог језика, традиције и културе српског народа, националних мањина и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националне и светске културне баштине; развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, полне и узрастне равноправности, толеранције и уважавање различитости.

Исходи су дефинисани и изведени на основу општих исхода датих у Закону о основама система образовања и васпитања. После завршетка основног образовања и васпитања сва деца и ученици ће: усвојити интегрисани систем научно заснованих темељних знања о природном и друштвеном свету и бити способни да примењују и размењују стечена знања; ефикасно усмено и писмено

комуницирати на српском, односно на српском и језику националне мањине, и најмање једном страном језику користећи се разноврсним вербалним, визуелним и симболичким средствима; бити функционално писмени у математичком и научном домену; ефикасно и критички користити науку и технологију, уз показивање одговорности према свом животу, животу других и животној средини; бити способни да разумеју различите уметничке форме изражавања и да их користи за изражавање себе; научити како да самостално уче; бити способни да прикупљају, анализирају, организују и критички процењују информације; моћи да идентификују и решавају проблеме и доносе одлуке користећи критичко и креативно мишљење и релевантна знања; спремно прихватати изазове и промене, бити предузимљиви уз одговорно и ефикасно управљање собом и својим активностима; бити одговоран према сопственом здрављу и његовом очувању; развити разумевање себе као особе и својих односа са другим особама, бити одговоран према сопственој добробити и добробити других особа са којима улази у односе; познавати и уважавати људска и дечја права и бити способан да активно учествује у њиховом остваривању; развити осећање припадности сопственој породици, нацији и култури, познавати сопствену традицију и доприносити њеном очувању и развоју; познавати и поштовати традицију, идентитет и културу других заједница и бити способан и заинтересован да сарађује са њиховим припадницима; бити способни да ефикасно и конструктивно раде са другима као чланови тима, групе, организације и заједнице.

Чл. 23. - 25. Нацрта закона уређени су програми, наставни предмети и развојни план основне школе.

Чл. 26. и 27. Нацрта закона дефинисан је школски програм као документ на основу којег се отварају развојни план и укупан образовно-васпитни рад у школи, а који садржи: циљеве школског програма; наставни план по којем школа ради; програме обавезних изборних и изборних предмета по разредима, са начинима и поступцима за њихово остваривање; програм допунске и додатне наставе; програм културне и јавне делатности школе; програм школског спрота; програм превенције насиља, наркоманије, алкохолизма и малолетничке деликвенције; програм слободних активности; програм професионалне оријентације; програм здравствене заштите; програм социјалне заштите; програм заштите животне средине; програм сарадње са локалном заједницом; програм сарадње са породицом; програм излета, екскурзија и наставе у природи; програм рада школске библиотеке и начин остваривања других области развојног плана школе који утичу на образовно – васпитни рад.

Посебна новина су индивидуални образовни планови свих ученика који се образују по индивидуалном образовном плану и који чине прилог школског програма. Када школа остварује школски програм за образовање одраслих, школски програм за музичко образовање, школски програм за балетско образовање, предшколски програм, односно припремни предшколски програм, онда су и ти програми део школског програма.

Школски програм утемељен је на начелима израде школског програма прописаним чланом 27. Нацрта закона, а програми који су саставни део школског програма детаљно су уређени чл. 38. - 49. Нацрта закона.

Чланом 28. Нацрта закона уређено је доношење годишњег плана рада школе.

Чланом 29. Нацрта закона дефинисано је трајање основног образовања и васпитања, основног образовања одраслих, основног музичког образовања и

васпитања и основног балетског образовања и васпитања, као и трајање музичког и балетског образовања и васпитања за ученике са изразитим музичким, односно балетским способностима.

Чл. 35. и 36. Нацрта закона дефинисана је целодневна настава и продужени боравак, као посебни облици образовно-васпитног рада, као и настава за ученике на кућном и болничком лечењу.

Чланом 37. Нацрта закона, као новина, уређена је настава код куће и на даљину, чиме је дата могућност да родитељ, односно старатељ организује свом детету основно школско образовање и васпитање код куће. У овом случају школа је у обавези да организује полагање разредних испита из свих предмета у складу са наставним планом и програмом.

Ученик са сметњама у развоју стиче образовање код куће остваривањем индивидуалног образовног плана са прилагођеним стандардима. На захтев родитеља, односно старатеља настава може да се остварује и као настава на даљину.

Чланом 50. Нацрта закона дефинисане су дечје и ученичке организације. Школа може да има своје организације деце и ученика, као и да се повезује са организацијама ван школе као што су: Пријатељи деце Србије, Црвени крст, организације горана, извиђача и сл.

Чланом 51. Нацрта закона, као новина уређено је учешће родитеља у раду школе и доношење одлука од значаја за образовно-васпитни рад.

Чланом 52. Нацрта закона, као новина, дефинисано је вођење летописа и представљање рада школе који садржи све писане податке о активностима школе и реализацији образовно васпитног рада. Школа представља програм у посебној публикацији коју објављује на својој интернет страни до 1. октобра за текућу школску годину, а може је поделити ученицима и у штампаном облику. Наведеним чланом Нацрта уређена је и дужност школе да има своју интернет страну.

Чл. 55. - 57. Нацрта закона уређен је упис деце у школу.

Чланом 58. Нацрта закона прописана је одговорност за упис детета у школу и за његово редовно похађање наставе и обављање других школских обавеза.

Чл. 59 - 63. Нацрта закона прописано је оптерећење ученика и трајање часа, оцењивање ученика, као и општи успех ученика.

Чланом 64. Нацрта закона уређена је додатна подршка у образовању и васпитању за ученика коме је та подршка потребна. Школа је у обавези да за таквог ученика обезбеди отклањање физичких и комуникацијских препрека и зависно од потреба може да донесе индивидуални образовни план.

Чланом 65. Нацрта закона прописано је ослобађање од наставе ученика. Дата је могућност да се ученик привремено или за одређену школску годину ослободи од наставе физичког васпитања у целини или делимично, а ученик основне музичке, односно балетске школе може бити ослобођен наставе изборног предмета у школи, на захтев родитеља, односно старатеља.

Чланом 66. Нацрта закона уређено је похваљивање и награђивање ученика који се истиче у учењу.

Чланом 67. Нацрта закона прописано је брже напредовање ученика. Ученик који се истиче знањем и способностима може да заврши школу у року краћем од осам година.

Чланом 69. Нацрта закона прописан је превоз и исхрана ученика. Ученик има право на бесплатан превоз ако је његово пребивалиште удаљено више од

два километра од школе у једном правцу. Уколико надлежни орган за послове саобраћаја утврди да је угрожена безбедност ученика на путу од његовог пребивалишта до школе, ученик има право на бесплатан превоз без обзира на удаљеност.

Наведеним чланом закона прописана је обавеза школе да ученицима обезбеди заштиту док чекају на организовани превоз, а уколико због специфичних теренских, односно неповољних инфраструктурних услова, организовање превоза није могуће, школа је дужна да, у сарадњи са јединицом локалне самоуправе, обезбеди пратиоца ученику.

Школа у оквиру школског објекта, у сарадњи са родитељима, организује исхрану за ученике. У договору са јединицом локалне самоуправе и донаторима школа може да обезбеди бесплатну исхрану за све ученике, у целини или делимично.

Чл. 70. - 74. Нацрта закона прописане су врсте испита (поправни, разредни, завршни, испит из страног језика и други испити). Као новина, прописано је полагање завршеног испита за ученике који су завршили осми разред, по програму завршног испита за школску годину у којој су завршили осми разред, писаним путем решавањем тестова. Завршним испитом процењује се колико је ученик током осмогодишњег школовања овладао знањима и умењима из наставних предмета из којих ученик полаже завршни испит.

Ученици са сметњама у развоју полажу завршни испит према стандардима дефинисаним у индивидуалном образовном плану.

Чланом 75. Нацрта закона, као новина, прописано је вредновање квалитета рада школе која се остварује као самовредновање и спољашње вредновање квалитета.

Оствареност стандарда постигнућа ученика у току основног образовања и васпитања проверава се и националним испитивањем на узорку школа и ученика, што је као новина, прописано чланом 76. Нацрта закона

Чланом 77. Нацрта закона, као новина, прописано је међународно испитивање.

Чл. 78. и 79. Нацрта закона регулисано је право запослених на штрајк, као и да су запослени и штрајкачки одбор који учествују у штрајку дужни да организују и воде штрајк на начин којим се не угрожава безбедност запослених и ученика, имовине, и омогућава наставак рада по окончању штрајка. Запослени остварују право на штрајк под условом да обезбеде минимум процеса рада школе.

Као новина у складу са Законом којим се уређује заштита података о личности, одредбом чл. 80. - 89. прописане су евиденције о ученику, успеху ученика, испитима, о образовно-васпитном раду, запосленима, начин прикупљања података за евиденцију, вођење евиденције, обрада података и рокови чувања података у евиденцијама.

Чланом 90. Нацрта закона прописане су јавне исправе које издаје основна школа.

Чл. 96. - 99. Нацрта закона прописано је признавање страних школских исправа.

Чланом 100. Нацрта закона уређено је финансирање делатности школе.

Чланом 101. Нацрта закона уређено је поверавање послова државне управе аутономној покрајини, и то: остваривање образовно-васпитног рада на језику и писму националне мањине, односно двојезично и за мање од 15 ученика уписаних у први разред; извођење образовно-васпитног рада на

страном језику, односно двојезично; школа посебне педагошке оријентације; организовање целодневне наставе и продуженог боравка; настава за ученике на дужем кућном или болничком лечењу; признавање стране школске исправе.

Чланом 102. Нацрта закона прописане су казнене одредбе које се односе на прекршајну одговорност школе, директора, односно одговорног лица у школи, ако школа: обави испит супротно одредбама овог закона; не води прописану евиденцију или евиденцију води супротно одредбама овог закона; изда јавну исправу супротно одредбама овог закона.

Чланом 103. Нацрта закона дефинисана је заштитна одредба којом је прописано да се признаје основно образовање и васпитање лицима која су стекла то образовање и васпитање по прописима који су важили до ступања на снагу овог закона, као и да наставник, односно стручни сарадник који обавља образовно-васпитни рад у школи, а који је по прописима који су важили до дана ступања на снагу овог закона испуњавао услове у погледу врсте образовања може и даље да обавља образовно-васпитни рад у школи.

Одредбом члана 104. Нацрта закона, прописан је рок од годину дана од дана ступања на снагу овог закона да школа усклади своју организацију и опште акте са одредбама овог закона.

Одредбом члана 105. Нацрта закона прописано је да ће се на основу овлашћења из овог закона, у року од две године од дана ступања на снагу овог закона донети подзаконски акти којима се уређују: ближи услови за остваривање програма образовно-васпитног рада на страном језику, односно двојезично; ближи услови разреди у којима се организује целодневна настава и продужени боравак; начин организовања наставе за ученике на дужем кућном и болничком лечењу; ближи услови за остваривање и начин осигурања квалитета и вредновање наставе код куће и на даљину; врсте диплома, односно награда и ближи услови за њихово додељивање; услови и поступак напредовања ученика; ближи услови за спровођење националног испитивања; врсте, назив, садржај образаца и начин вођења евиденције и садржај образаца јавних исправа.

Подзаконски акти донети до ступања на снагу овог закона примењиваће се, ако нису у супротности са овим законом, до доношења подзаконских аката на основу овог закона.

Чланом 106. Нацрта закона уређен је престанак важења Закона о основној школи ("Службени гласник РС", бр. 50/92, 53/93-др. закон, 67/93-др. закон, 48/94-др. закон, 66/94-УС, 22/02, 62/03-др. закон, 64/03-др. закон, 79/05-др. закон и 101/05-др. закон) и примена подзаконских аката.

Одредбом члана 107. Нацрта закона дефинисано је време ступања на снагу закона.

IV. СРЕДСТВА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАКОНА

За спровођење овог закона није потребно обезбедити додатна средства у буџету Републике Србије.